



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Claro Ep. Conf. Namnetæ In Britannia Armorica Commentarius
Historicus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

DE S. CLARO EP. CONF.

NAMNETÆ IN BRITANNIA ARMORICA

COMMENTARIUS HISTORICUS

§ I. Ætas, translationes et cultus Nanneti et Andegavi.

VEROSIMILITER
SEC. III AUT
SEQ. INITIO.
S. Clarus, qui,
contra ac pri-
ori e duabus,

Antiquæ apud Namnetas seu Nannetes in Britannia Minori seu Armorica urbis, quæ et Nannetum, Nannetes, Namneta aut etiam Namnetes seu urbs Namnetica aut Namnetica vocatur, concisam in Opere nostro ad xxiv Maii diem, quo de sanctis fratribus martyribus Donatiano et Rogatiano ibidem passis cum Martyrologio Romano fuit agendum, notitiam jam dedimus. In urbe illa, quæ celeberrimum hodieque est emporium, S. Clarus ad hunc diem plane insigni, ut infra videbimus, cultu ecclesiastico quotannis potitur. Utinam modo, ut Clari nomen habet, ita quoque clara seu nota ac certa essent ejus gesta. Verum, præter ecclesiasticum, quo gaudet, cultum, præter locum, quem inter Nannetenses episcopos obtinet, reliquiarumque, quibus honoratus fuit, translationes, vix ac ne vix quidem quidquam de eo habetur sat exploratum. Id ex dicendis patescet. In Sanctorum Nannetensium Proprio, quod, cum primum e Caroli de Bourgneuf, Nannetensis episcopi, decreto fuisset editum, deinde Philippi Cospean, Nannetensis itidem episcopi, autoritate recognitum auctumque, typis alteris Nanneti anno 1623 prodit, Officium de S. Claro, primo Nannetensi episcopo et confessore, proponitur; etsi autem duæ, quibus id præcipua, ad Sanctum nostrum spectantia, ob oculos ponit, lectiones, quarto et quinto loco recitandæ, fidem integram, quod e documentis sat antiquis haustæ haud noscantur, parere non possint, eas tamen, ut statim a Comment. hujus initio qualemcumque Sancti notitiam lectori ob oculos ponam, huc transcribo.

quæ hic recitantur, Nannetensis Proprii

2 Prima illarum seu quæ quartum inter novem obtinet locum, sic habet: Clarus, vir illustris et sanctæ indolis, doctrinis cælestibus eruditus, mundi oblectamenti derelictis, luxuriantes carnis respuens voluptates, toto mentis spiritu suspensus ad Deum vigore castitatis et penitentia se præcinxit. Hic sanctorum Apostolorum consortia consecutus, Spiritu sancto est repletus. Qui a Romano Pontifice ad Gallias partes missus una cum diacono Deodato, ut verbum Domini prædicaret, suaque prædicatione in fide Catholica incredulos erudiret; secum deferens clavum, quo beati Petri Apostoli manus dextera confixa fuerat cruci, in Britanniam Minorem, Domino ducente, pervenit, urbisque Nanneticæ, divina inspirante gratia, primus pontifex est effectus; secunda autem sequentibus hisce verbis concipitur: Ibi Apostolorum Petri et Pauli nomine edificavit basilicam, in qua prædictum clavum, quem secum detulerat, pro reliquiis tanti Apostoli collocauit. Qui miris virtutibus fulgens post prædicationes multas et

opera laude dignissima quasi innumera, sexto Idus Octobris in Domino quievit. Ejus autem festus dies magna populi frequentia in capellæ ejus nomine dicatæ visitatione celebratur. Caput ipsius una cum annulo suo pastorali in basilica Apostolorum Petri et Pauli honestissime servatur. Ad cujus annuli contactum multis sanitates conferuntur ægrotis. Corpus vero ipsius, Andegavum translatum et in ecclesia sancti Albini collocatum, magnam habet venerationem. Quod si itaque priori e duabus hisce lectionibus standum hic sit, jam inde a primo æræ Christianæ seculo Evangelii lucem in Britanniam Minorem seu Armoricam S. Clarus, constituta Nannetibus episcopali sede, intulerit.

3 Ita apparet, quod, quamvis quidem id disertè haud edicat, Clarum tamen, cum Domini nostri Jesu Christi Apostoli aut quidam saltem ex his, Petrum puta et Paulum, in vivis adhuc essent superstites, floruisse, insinuare videatur, utpote eum sanctorum Apostolorum consortia consecutum fuisse affirmans. Scio quidem, non tantum, qui, i labente seculo, Evangelii semen quaquaversum sparsere, sed et nonnullos alios, qui post fidei propagandæ operam dederunt, sacros præcones Apostolorum nomine subinde distingui; ast vehementer fallor, ni hic, qui binas mox huc transcriptas lectiones contexit, ipsosmet, qui primi existere Evangelii præcones, Domini nostri Jesu Apostolos voluerit designatos. Certe Albertus le Grand, de hisce intelligendum lectionum illarum auctorem, in Sanctorum Britannicæ Armoricæ Vitis existimasse videtur. Etsi enim ibidem ad 1 Octobris diem, quo qualemcumque S. Clari Vitam exhibet, hic supra a me laudatum Sanctorum Nannetensium Proprium ad calcem citet lectionesque adeo, ex hoc modo decerptas, præ oculis habuerit, Clarum tamen a Lino, qui proxime S. Petro successit, in Gallias missum fuisse, scribit. Ad hæc inter Britannicæ Minoris scriptores, qui ante annum seculi proxime elapsi quinquagesimum floruerunt, nullum invenire quivi, qui S. Clari in Gallias missionem sec. i haud innectat; ut vel hinc verosimile evadat, lectionum, de quibus hic nobis sermo, auctorem per Apostolos, quorum consortia Clarum consecutum, ait, non alios, quam qui cum Domino nostro Jesu Christo vivere, voluisse intellectos.

de eo Lectionibus adstruit,

4 Fuisse quidem a se S. Clari Acta, quæ Britonibus, Sanctum hunc a S. Lino seu jam inde a primo æræ Christianæ seculo in Gallias missum, contendentibus, neutiquam suffragentur, in Ms. ecclesiæ Trecorensis Legendario conspecta, Lobineau in Sanctorum Britannicæ Armoricæ Vitis ad 1 Octobris diem, quo de S. Claro agit, affirmat; verum, cum simul,

Britonibusque a longissimo tempore astimatum fuisse videtur,

AUCTOR
C. B.

simul, in Actis illis etiam tradi, fuisse S. Clarum a Romano Pontifice, clavo ei, quo S. Petri manus dextera cruci fuerat affixa, tradito, in Britanniam Armoricam missum, adjungat, vehementer suspicor, in iisdem Actis, non secus ac in supra memorata Proprii Nannetensis lectione, sanctorum Apostolorum consortia S. Claro aut iisdem aut saltem similibus vocibus attributa, illaque proinde hac haud minus Britonum opinioni quæ S. Clari missionem sec. i. illigat, suffragari. Ut ut sit, Britones equidem jam a longissimo temporis spatio ita opinati fuisse videntur. Hinc ad 1 Junii diem, quo de S. Claro, ut episcopo martyre Lectoræ in Novempopulania culto, apud nos actum, Papebrochius noster, verosimilius videri, quod plurium hujus nominis Sanctorum atque ad diversa spectantium tempora, confusa in unum memoria fuerit, præfatus, mox sequentia isthæc, quæ, quod hic usui futura adhuc sint, huc transcribo, verba subjungit: Primo ergo existimo stari posse traditioni, quæ tenetur, quod ejus nominis (Clari nempe) aliquis, ac forte Romanus, ab Romano Pontifice missus sit in Aquitaniam, ad Christi fidem prædicandam, circa annum centesimum, qui, ut tunc sæpe fiebat, nulli certæ sedi ordinatus episcopus, variarum isthæc ecclesiarum jecerit fundamenta: indeque transgressus ad Armoricos, Nannetibus sedem denique episcopalem fixerit, atque confessor mortuus sepulturam obtinuerit Raguiniaci in proximo juxta parochialem ecclesiam sacello infra terminos diocesis Venetensis; ubi etiamnum monstratur et monumentum et caput, reliquo corpore Nannetes relato; colitur autem die x Octobris.

in Britanniam
Armoricam
verosimiliter
iii demum,

5 Hæc Papebrochius. Nec desunt, qui, S. Clarum non tantum, ut, quam memorat, ac jam diutissime apud Armoricos obtinuisse dicit, seu opinio seu traditio fert, jam inde a sec. i, sed et ab ipsomet S. Petro in Britanniam Minorem missum, affirmant. Quod dum dico, mox mihi occurrunt Argentæus et Sausseyus, prior quidem in Britannia Minoris Historia pag. 50 versa, posterior vero in Martyrologii sui Gallicani Supplemento, in quo S. Clarum sequenti hodie celebrat elogio: Nannete in Armorica natalis sancti Clari, qui cum Dei Spiritu ad omne bonum ageretur, a sancto Petro episcopus ordinatus, eamque ad civitatem legatus, miraque aggressus pro Christi nomine, hinc caliginem ethnicæ infidelitatis longe depulit. Civium illius urbis illuminavit mentes, Christianæ religionis normam iisdem tradidit et formam indidit, tandemque, exacto sibi mandato Apostolico munere, ad donativum pervenit strenuis agonistis propositum. Verum, an S. Clarum re etiam ipsa vel seculo primo, vel ab ipsomet S. Petro in Armoricam missus, ethnicos ibidem novo Evangelii lumine illustravit? S. Clarum tum demum, cum S. Gatianus, primus Turonensis episcopus, Turonas missus est, aut adhuc, si abs hoc ille missionem suam accepit, non nihil serius in Britanniam Armoricam venisse, censent hodie eruditi critici non pauci; ut proinde, si hisce sit standum, S. Clarum haud sec. i, nedum ab ipsomet S. Petro, sed non citius, quam Decio imperante seu sec. iii circiter medio, quo, quemadmodum Gregorius Turonensis, cui hic, maxime cum de re, ad ecclesiam Turonensem spectante, agatur, credendum apparet, lib. i Historiæ Francorum

cap. 28, iterumque Hist. ejusdem lib. x, cap. 31 testatur, S. Gatianus a Pontifice Romano Turonas missus est, in Gallias seu Armoricam mitti contigerit.

6 Ac eorum quidem, qui tum demum S. Clarum, in Britanniam Armoricam sive a Romano Pontifice sive a S. Gratiano missum, regionis hujus incolæ fidei lumine illustrasse, contendunt, verosimilior, quam eorum, qui id jam inde a sec. i factum volunt, vel idcirco apparet opinio, quod, quemadmodum modo plerique eruditi censent, vix in ulla, quæ ab Italia, qualis est Britannia Minor, remotiores sunt, Galliarum regiones Evangelii lumen jam inde a primo æræ Christianæ seculo fuerit illatum. Adhæc de S. Similino seu Similiano, Nannetensi itidem in Gallia seu Britannia Armorica episcopo, ad xvi Junii diem actum apud nos jam est, isque, uti ex ibidem dictis apparet, seculo demum ix excessit e visis; cum autem in omnibus, quos Argentæus in Britannia Minoris Hist., Sammarthani fratres in Gallia Christiana alique exhibent, episcoporum Nannetensium catalogis S. Similianum inter et S. Clarum solus Ennius ponatur, enimvero, si, quemadmodum puto, in catalogis illis error eo loco haud cubet, nec serius quam primo æræ Christianæ seculo S. Clarus in Armoricam statuatur missus, consecrarium erit, ut ducentorum propemodum annorum spatio, quod e jam dictis Similinum inter et Clarum intercesserit, unus dumtaxat Ennius, quod parum verosimile apparet, Nannetensem ecclesiam episcopi munere gubernarit. Reponi quidem potest, id factum, quod, quamvis quidem jam inde a sec. i jacta fuerint in Britannia Minori Christianæ fidei semina, successu tamen tam parum felici ibidem isthæc germinarint, ut episcopatus, qui Nannetibus fuerat a S. Claro institutus, statim ab hujus obitu, eacisa radicibus fide, defecerit.

7 Verum, præterquam quod id sine ullo teste antiquo adstruatur, S. Clari monumentum, ut Papebrochius verbis mox huc transcriptis, Lobineau in Britannia Minoris Hist. pag. 3, Albertus le Grand loco supra cit. pluresque adhuc alii docent, Raguiniaci in diocesi Venetensi hodieque monstratur; cum autem, si statim a S. Clari obitu fides Christiana a Britannia longissimo temporis spatio exsularit, non nisi ægerrime factum esse queat, ut et dicti monumenti memoria et ipsummet monumentum illud (neque enim id servandi appositive signo notandi curam ethnicis fuisse, facile quis credat) ad nostram usque ætatem manserit superstes, fit vel hinc, ut, statim a S. Clari obitu fidem Christianam ab Armorica exsulasse, parum verosimile appareat, utque proinde is non sec. i, sed, quemadmodum supra laudati episcoporum Nannetensium catalogi, cum mortis S. Similini epocha comparati, exigere videntur, sec. iii aut seq. initio, quo ei etiam Ennius ac haud ita dudum post, fide Christiana haud quaquam in Britannia penitus deleta, S. Similinus successit, vitam cum morte commutarit, cum in regione illa, quo, ut dictum, vel a Romano Pontifice vel a Gatiano, Turonensi episcopo, missus fuerat, jam aliquamdiu fidei Christianæ propagandæ operam navasset. Nullum quidem, e quo, quod Raguiniaci, ut dictum, hodieque monstratur, re etiam ipsa esse S. Clari monumentum, constet, profertur seu argumentum

A argumentum seu indicium; verum, etsi sic habeat, nihil equidem etiam, quod, monumentum illud certo S. Clari non esse, suadeat, invenio, cumque, S. Clarum non sec. 1, sed III in Galliam seu Armoricam missum fuisse, ex aliis jam supra dictis sat verosimile appareat, plura, quo id probem, haud addens, ad alia, quæ ad Sanctum nostrum spectant, jam progredior. S. Clarus, cum Nannetas venisset sedemque episcopalem in civitate isthac jam fixisset, ecclesiam etiam ibidem sub SS. Apostolorum Petri et Pauli nomine ædificasse, clavumque, quo dextera S. Petri manus fuerat cruci affixa, in ea locasse, in posteriori e duabus supra huc transcriptis Proprii Nannetensis lectionibus asseritur.

Raguiniaci non
1, sed x Octo-
bris obiisse

8 Ast, anne hæc, cum prorsus, quibusnam e monumentis sint hausta, in obscuro, ut jam supra indicavi, sit, fuerint re ipsa a S. Claro facta, revocari potest in dubium. Nec, etsi clavus, quo dextera S. Petri manus fuerat cruci affixa, Nannetibus olim fuisse servatus aut hodieque servaretur, firmari inde possent.

B Quidni enim factum esse queat, ut, quamvis clavus hujusmodi sec. demum quarto quinove aut adhuc serius Nannetas fuisset Roma allatus, Nannetenses tamen, temporis lapsu id oblitii, rem ab ipsomet S. Claro gestam, facilius quam par esset, crediderint? Ut sit, Clarum equidem, cum jam in Nannetensi civitate et comitatu fidem Christianam stabiliisset, verosimiliter ulterius progressum, in civitatum vicinarum territorio obiisse apostoli munus, Lobineau in Britannia Minoris Sanctorum Vitæ ad præfatum Octobris diem, quo de Sancto nostro agit, affirmat, mox etiam, e vivis illum 1 Octobris die Raguiniaci in diocesi Venetensi dici sublatum, adjungens; verum id, non 1 sed x Octobris die factum, a Britonibus et Andegavis dici, Stephanus Baluzius in Tutelensi sua Historia pag. 35 docet; illi autem hac in re credendum, vel eo apparet, quod ipsemet Albertus le Grand, etiam si, quæ de S. Claro scribit, in suam, qua Britannia Armorica Sanctorum Vitæ completus est, lucubrationem ad 1 Octobris diem intulerit, haud quaquam tamen hac, sed x mensis hujus die Sancti nostri obitum consignet, idemque etiam in plus semel jam laudato Sanctorum Nannetensium Proprioper verba supra huc transcripta præstetur; ut, a quibusnam, quod Lobineau de emortuali Sancti die dici, affirmat, dicatur, penitus ignorem, utque etiam, an id vel a quoquam dicatur, ac proin, an is scriptor asserendo contrarium hallucinatus haud sit, quam maxime dubitem.

dicatur, ac
tum etiam
Nanneti et,
quo hinc anno
878 fuit trans-
latus,

9 Ast, etsi sic habeat, Raguiniaci equidem Sanctum nostrum mortuum dici, recte assece- rat, id enim ibidem factum, Nannetensium fert traditio, uti etiam Sancti corpus, quod eo etiam loco sepulturam fuerat adeptum, Nannetas inde post fuisse translatum. Verum, anne id, ut idem scriptor etiam ait, non prius, quam cum jam aliquot a S. Clari obitu secula essent elapsa, evenerit, dubitari potest. Secus quidem utcumque, si Alberto le Grand, Sanctum nostrum Raguiniaci anno 96 obiisse, indeque demum anno 386 Nannetas fuisse translatum, in supra laudatis Sanctorum Britannia Minoris Vitæ tradenti, certa atque indubitata adhiberi posset fides, statuendum existimarem; ast Sanctum non anno 96, sed sub sec. III finem aut sequentis initium obiisse, verosimilius e jam supra dictis

apparet, estque præterea, an documentum, cu- jus auctoritate ac fide S. Clari ad Nannetenses translationem anno 386 laudatus Albertus in-nectit, probæ notæ existiterit, omnino incertum; cum autem hæc ita habeant, pro incerto pariter, an hic scriptor, qui commenta narratio- nesque prorsus falsas amplecti sicque a veritate aberrare non raro deprehenditur, in tempore quoque, quo Sancti ad Nannetenses translatio contigerit, assignando haud erret, etsi habendum. Ast, etsi id incertum, certum equidem apparet, Sancti nostri corpus, Nortmannis sec. IX frequenter in Galliam Armoricamque irrum- pentibus omniaque ibidem ac potissimum loca sacra ferro et igne vastantibus, Nannetibus Juliomagum seu Andegarum anno 878 fuisse translatum, ac ibidem in S. Albini abbatia de-positum. Ita opinor, quod id non tantum asce- terii hujus inquilini, sed et ipsimet, ut supra laudatus Stephanus Baluzius in sua Tutelen- si Historia pag. 34 docet, Britannia Armori- cæ scriptores affirmant, quodque rem ita ha- bere, utcumque suadeat cultus, qui Sancto tam Andegavi in dicto asceterio, quam Nan- netibus defertur.

AUCTORIS
C. B.

10 Ac id quidem utrobique prima Octobris die quotannis fieri, Lobineau ibidem in Britan- nia Minoris Sanctorum Vitæ ait; ast id, uti e jam dictis fas est colligere, verosimillime dum- taxat facit, quod, S. Clarum die illo mortuum credi, existimari. Ut sit, Sanctum equidem non 1, sed x Octobris die apud Nannetas quot- annis coli, cultumque, quo tum ibidem affici- tur, plane esse insignem, certum apparet tum a supra plus semel jam laudato, utpote quod ecclesiasticum de S. Claro Officium ad x Octo- bris diem sub duplici primæ classis ritu reci- tandum proponat, Sanctorum Nannetensium Proprii, tum etiam ex Calendario, huic præ- fixo, utpote quod, qui verbis hisce, Festa in diocesi Nannetensi ex præcepto Ecclesie ab omnibus observanda, in quibus servile opus fa- cere non licet, concipitur, titulum præferat, ac deinde Sanctis, quorum festa, uti in hoc præscribitur, in diocesi Nannetensi celebra- da sunt, S. Clarum ad x Octobris diem accen- seat; quod autem ad Andegarum seu S. Albini in hac civitate monasterium spectat, Sanctum quoque ibidem non 1, sed x Octobris die cæli- tum honoribus affici, suadet penes nos exstans ipsiusmet monasterii illius Ms. Kalendarium, utpote quod ad posteriorem hunc diem S. Clari, Nannetensis episcopi, depositionem celebra- dam præscribat. Porro festo, quo S. Albini monachi natalem S. Clari diem seu depositio- nem x Octobris die quotannis recolunt, festum aliud, quo hujus Sancti nostri simul et S. Albini reliquiarum translationem celebrant, xxv mensis ejusdem die adjungunt; ast, cum hæc a translatione, qua Nannetibus Andegarum Sanctus noster fuit delatus, distinguatur, ju- verit, quænam ea sit, exposuisse.

E
Andegavi ejus
natalis colitur,
posteriorique
hoc loco altera
etiam transla-
tio,

11 Henschenius ad 1 Martii diem in Com- mentario, Actis S. Albini, Andegavensis epi- scopi, prævio, num. 8 sic scribit: Aliam citata antea monasterii S. Albini Chronica ejus (S. Albi- ni) translationem memorant factam anno MLXX, dum ecclesie Andegavensi præesset Eusebius episcopus, dicto monasterio Othbrannus abbas. Ita enim Chronica habent: « MLXX. Corpora san- ctorum præsulum Albini et Clari cum aliis reli- « quiis translata sunt VIII Kal. Novembris. » Eam translationem

qua anno 1070
principi ibi-
dem altari fuit
impositus,
xxv Octobris
celebratur.

AUCTOR
C. B.

translationem ad illum diem Martyrologio Benedictino inscriptis Hugo Menardus, citato ad marginem Breviario monasterii S. Albini. Qui cum S. Albino translatus est Clarus præsul, Nannetensium forte primus antistes est et apostolus, cujus agi memoriam scribit Morlaix x Octobris. Nam licet plures in Martyrologiis Clari presbyteri et abbates referantur, episcopum tamen nominis illius legi neminem. Ita laudatus decessor noster, sese adhuc, an per Clarum episcopum, cujus et aliorum Sanctorum reliquias anno MLXX translatas fuisse, in monasterii S. Albini Chronicis refertur, Sanctus noster Nannetensis episcopus designetur, dubitasse insinuans; ast, cum hic, quod ille ignoravit, Nannetibus Andegavum anno 878, ut jam supra docui, fuerit translatus, enimvero esse non videtur, cur ea de re (neque enim Sancti nostri corpus, postquam Andegavum fuerat allatum, integrum deinde alio avectum, facile quis probet) modo adhuc ambigatur. Atque hæc nova translatio, qua, ut Lobineau memoriam prodit, S. Clari reliquæ ad majus abbatiæ S. Albini altare fuerunt delatæ, ea ipsa est, quam, ut Baluzius, Andegavensi etiam, quod penes nos exstat ac supra laudavi, Ms. S. Albini Calendario, Benedictinoque, quod verbis mox datis Henschenius laudat, Martyrologio ei suffragantibus, in Tutelensi sua Historia pag. 35 testatur, Andegavenses S. Albini monachi die xxv Octobris quotannis celebrant; ut proinde Sanctus noster Andegavi pariter cultu haud vulgari quotannis afficiatur.

§ II. Quibusnam potissimum ad huc aliis locis Sanctus colatur, et an Tutelæ quoque id fiat.

Locis hic memoratis Sanctus quoque colitur;

Non tantum S. Clarus Nanneti, ac e mox dictis Andegavi, verum etiam in supra plus semel jam memorato, ubi hodieque aliquot ejus servari reliquias parvalemque dicatam ei esse ecclesiam, Lobineau affirmat, C Raguiniacensi diocesis Venetensis pago, alibi que item in hac, Leonensi que et Corisopitensi Minoris pariter Britannicæ diocesis ecclesiastico cultu afficitur. Ita vel idcirco autumo, quod sese partim ex harum Breviariis, quæ de S. Claro scribit, deprompsisse, Albertus le Grand ad Actorum S. Clari calcem adjungat, idque in Breviariis illis eum habere locum, cultuque adeo in ecclesiis, quarum hæc sunt, gaudere, argumento indubitato sit. Porro, etiamsi, ut Sanctus, qui in reliquis etiam Britannicæ Minoris diocesis ac nominatim, uti ex infra allegandis intelliges, in Briocensi verosimillime colitur, extra Britanniam quoque in Burdegalensi diocesi coli credatur, par ratio haud impellat, re tamen ipsa ibidem etiam id fieri, mihi persuasum habeo, quod hodie, non expresso, quo colatur obieritve, loco, in Burdegalensi Usuardi apud Sollerium auctario memoretur; cum autem tot, quot jam dixi, locis ac peculiariter Nanneti, ubi etiam, uti e supra huc transcriptis Proprii Nannetensis lectionibus intelligitur, sacellum nomini suo sacrum habet, cultu ecclesiastico gaudeat, hinc, ut puto est factum,

ut, quamvis nec ullis, quæ Classica vocamus, D Martyrologiis, nec ipsimet Romano hodierno sit insertus, hodie tamen non tantum a Ferrario in generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo, verum etiam in Martyrologio Parisiensi, itemque a Castellano in suo Universali Nanneti annuntietur. Ac a Ferrario quidem, ecclesia etiam, cujus S. Clarus exstiterit episcopus, non nominata, paucissimis hisce verbis id fit: Nannete S. Clari episcopi; Castellanus autem Sanctum, quem ab ecclesia Nannetensi ut primum episcopum coli, Martyrologium Parisiense tantummodo ait, primum Nannetensem episcopum diserte appellat, nec hic abs illo, qui sic a sese absque ulla dubitatione S. Clarum æstimari primum Nannetensem episcopum, indicat, dissentiendum apparet.

13 At vero aliud restat modo hic indagandum. In inferiori Lemovicensi Gallicæ provincia ad Curretæ et Sollanæ confluentes civitas est nomine Tutela, in episcopatum, conversa in hujus cathedralis celebris S. Martini, quæ eo loci exstabat, abbatiæ ecclesia, a Joanne XXII Papa erecta, cum autem ibidem, uti ex iis, quæ E apud nos ad Junii diem in Historico de S. Claro, Lactoræ in Novempopulania episcopo martyre, Commentario § 2 dicta sunt, palam est, Sanctus aliquis, nomine Clarus, colatur, nec quis iste sit, satis haberi compertum, ex iis potissimum, quæ deinde in eodem Commentario num. 23 et seqq. allegantur, patescat, hic modo etiam examinandum, an cum illo Claro unus idemque Sanctus noster sit, ac proin, an ne hic opud Tutelenses quoque cultu ecclesiastico haud gaudeat. Quam miro ac pene incredibili modo Sancti cujuspiam, nomine Clari, caput aliaque aliquot ossa Tutelenses acceperint, in præfato apud nos Commentario num. 9 ex Baluzio narratur; cum autem hi certe non alium, quam cujus exstiterit sacræ hæc æcclia, S. Clarum colant, dumtaxat, ane istæ Sancti exstiterint, a nobis modo, ut, an hic a Tutelensibus quoque colatur, innotescat, debet examinari. Laudatus Baluzius, qui apud hosce sortitus est natales, anno seculi prope elapsi seculo et quinquagesimo eruditam imprimis de SS. Claro, Laudo, Ulfardo et Baumado, quorum sacræ reliquæ in cathedrali Tutelensi apud F Lemovices ecclesia servantur, Dissertatione vulgari; tum autem opinionem, qua S. Clarus, cujus reliquæ Tutelæ servantur, non alius esse, quam S. Clarus, Lactoræ martyrium passus, existimatur, fuit amplexus; verum postea, mutata sententia, eisdem S. Clari reliquias non alterius, quam S. Clari, Nannetensis episcopi, esse, in Tutelensi sua Historia, anno 1717 edita, probare est conatus.

14 Audi, qui ibidem, sese SS. Laudi et Clari reliquias, Nortmannis in Galliam frequenter irrupentibus, ex Normannia et Britannia Juliomagum primo ac deinde Tutelam fuisse translatas, ostensurum, præfatus, pag. 34 et seq. loquatur: Major est de Claro difficultas, tum quia nondum compertum est, quis cujusve fuerit, tum quia auctor Vitæ ejus, quæ exstat in vetustissimo Breviario ecclesiæ nostræ, eum Coloniam cum Sociis suis missum esse tradit a Pontifice Romano ad predicandam Christi fidem. Atque ego sane, cum viderem, illam Clari Vitam reperiri apud nos et exstare in libro preceum monasterii nostri, non dubitabam, quin

anne autem etiam Tutelæ, seu an ibi ejus reliquæ,

E

F

ut Baluzius, sententia, quam prius fuerat amplectens,

ejus

A ejus essent eæ reliquiæ, cujus Vitam majores nostri descriperant in libris suis. Nunc vero, cum videam, Britannia Armorica scriptores tradere sancti Clari, episcopi Nannetensis, reliquias fuisse translatas Juliomagum anno Christi DCCCLXXXVIII. et depositas in monasterio sancti Albini, ex ea porro urbe ad nos pervenisse cum ossibus sancti Laudi, non levis sit conjectura, in eam opinionem non invitum inducor, quamvis aliter olim senserim, ut existimem, reliquias, quæ apud nos habentur, esse ex corpore sancti Clari, episcopi Nannetensis. Neque me movet, quod illum Britones et Andegavi mortuum esse aiunt die decima mensis Octobris, cum nostri festus dies celebretur die prima Junii. Nam fieri facile potuit, ut, qui Vitam ejus ignorabant, diem mortis ejus ex falsa traditione existimaverint incidisse in mensem Octobrem. Libri quippe nostri vetustissimi natale ejus constituunt in Kalendis Junii, et translationem v. Kal. Junii.

15 Ita laudatus Baluzius. Ac eum quidem opinionem, qua S. Clarum, cujus reliquiæ Tutelæ asservantur, pro S. Claro, Lactoræ et Albiæ culto, cujus Acta in antiquis Tutelensium libris exstabant, primum habuerat, deserendo errasse, haudquaquam est certum; etsi enim Claro Lactorensi Acta isthæc quadrent, hinc tamen, Sancti hujus esse, quæ Tutelæ servantur, S. Clari reliquias, consecrarium non est, sed tantummodo, hæc Clari Lactorensis censuisse scriptorem, qui Acta illa contexit; cum autem, hunc ita opinando non errasse, certum non sit, Baluzium, deserta, qua e jam dictis scriptorem illum fuerat secutus, opinione, errasse, certum pariter non est. Ast, an saltem S. Clarum, cujus Tutelæ reliquiæ asservantur, pro S. Claro, primo Nannetensium episcopo, habendo haud erravit? Tutelenses S. Clarum, cujus ad eos fuerant delatae reliquiæ, pro S. Claro, Nannetensi episcopo, qui confessor obiit, sub seculi IX finem ac seq. initium pariter habuisse, ab omni prorsus veri specie haud abhorret. Ita suadet Tutelensis charta, ad 1 Junii diem in Historico de S. Claro, Lactoræ episcopo martyre, Commentario num. 7 ab Henschenio adducta, ac, uti hic ibidem notavit, anno 895 conscripta; in hac enim S. Clarus, qui Tutelæ quiescit, seu cujus ibidem reliquiæ servantur, nuncupatur confessor; etsi autem in altera Tutelensi itidem charta, ibidem ab Henschenio pariter adducta, ac, quemadmodum notavit, anno 932 exarata, appelletur martyr, id forsitan eo dumtaxat sensu fit, quo plures pontifices, qui, quamvis quidem sanguinem pro fide haud effuderint, martyres tamen, quod corde animoque parati ad id exstiterint, appellati inveniuntur.

16 Sic ipsemet, prout supra plus semel laudatus Lobineau in Sanctorum Britannia Armoricae Vitis pag. 6 docet, S. Clarus, Nannetensium primus episcopus, etiamsi in pace quievisse a Britonibus credatur, in Lilaniis tamen, ad Psalmorum penitentialium calcem in antiquo Briocensis in Britannia Minori ecclesie Breviario adjectis, martyribus accensetur, martyrisque etiam titulo in antiquo, quod de eo ad 14 Novembris diem novem lectionum Officium complectitur, Leonensis in eadem Britannia Minori ecclesie Breviario condecoratur. Verum, etsi etiam secus forte, Tutelensesque non minus jam inde seculo IX ac

seq., quam post, S. Clarum, cujus possident reliquias, pro vero martyre, imo et pro episcopo martyre, qui Lactoræ martyrium subierit, habuissent, hinc tamen concludi non posset, errasse Baluzium, dum Clarum, cujus reliquiæ Tutelæ asservantur, pro S. Claro, Nannetensium episcopo, habuit. Ita autem, quod ipsosmet, qui seculo IX ac seq. floruerunt, Tutelenses in assignando Claro, cujus essent, quæ apud ipsos servabantur, reliquiæ, facile errare potuisse, mihi suadeat, quæ apud nos ad 1 Junii diem in Historico de S. Claro Lactorensi Commentario num. 9 exstat e Baluzio deprompta de modo, quo, quæ Tutelæ asservantur, allatae eo fuerint S. Clari reliquiæ, narratiuncula. Quicumque enim, quæ in hac referuntur, considerarit, anne Tutelenses unquam, vel cujus hæc Clari essent, vel unde ad urbem suam fuissent allatae, habuerint sat perspectum, haud immerito dubitabit; cum autem sic habeat, ac præter Clarum, qui Lactoræ passus sit, Clari alii, quorum reliquiæ Tutelam potuerint afferri, apud nos in mox dicto Commentario num. 23 et seq. assignentur, facile enimvero factum esse potest, ut ipsimet, quos dixi, Tutelenses in assignando Claro, cujus possidebant reliquias, errarint, utque proinde, etsi etiam hunc pro Claro, qui Lactoræ passus sit, habuissent, inde tamen Baluzium, dum illum pro Claro Nannetensi accepit, indubie errasse, concludi haud posset.

17 Ast, anne ergo scriptori illi hac in re certo assentiendum, seu, an S. Clarus, cujus Tutelæ asservantur reliquiæ, indubitanter pro S. Claro, Nannetensium primo episcopo, est habendus? Baluzius verbis supra huc transcriptis, sese, ut secus sentiat, non moveri, affirmat, ex eo, quod Clari Nannetensis obitum die 1 Octobris Britones ac Andegavi consignent, Tutelensesque Clari, cujus possident reliquias, die 1 Junii festum celebrent; ita autem, ut addit, animo comparatus est, quod, cum Clari Nannetensis Vitam Britones et Andegavi ignorarint, facile factum esse queat, ut mortualem ejus diem in mensem Octobrem incidisse, ex falsa traditione existimarint. Ast, utcumque Britones ac Andegavi in assignando mense et die, quo Clarus Nannetensis obierit, errasse statuatur, ex eo quidem, quod, quo Clarum suum Lactorenses, eodem etiam 1 Junii die Tutelenses Clarum, cujus possident reliquias, celebrent, ac porro, etsi quidem forsitan ob mox dicta non jam inde a sec. IX aut seq. a longissimo tamen tempore celebrarint, consecrarium, ni fallor, evadit, ut hunc illi pro Claro, qui Lactoræ passus sit, habendum tum putarint, modoque adhuc putent; quod cum sic habeat, dictisne Tutelensibus, an Baluzio sit standum, dispiciamus. S. Clari Nannetensis, non quidem corpus, sed, contra ac num. 4 recitatis Papebrochii verbis declaratur, caput Nanneti adhuc asservari, secunda e Proprii Nannetensis, cui hac in re potius credendum, supra huc transcriptis lectionibus suadet; cum autem id ita sit, caputque et aliquot ossa a Tutelensibus, uti apud nos ad 1 Junii diem Historicus plus semel jam laudatus de S. Claro Lactorensi Commentarius num. 9 fidem facit, dicantur sacra, quæ Tutelæ asservantur, S. Clari reliquiæ, fieri sane non potest, ut hæc S. Clari Nannetensis sint, si hujus caput, quod Nanneti adhuc servari in Sanctorum

AUCTOR
C. B.

absque ullo,
forsan, uti
hic

errore mutata,

adducta sua-
dent,

AUCTOR
C. B.

existimavit,

Sanctorum Nannetensium Proprio asseritur, integrum caput sit.

18 Verum, etsi quidem, an S. Clari Nannetensis caput, si id una cum ejus corpore anno 878 Normannorum metu Nannetibus Andegavum fuerit delatum, inde post, cessantibus horum in Britanniam Armoricam irruptionibus, Nannetum fuerit reductum, revocare nolim in dubium, id tamen integrum ibidem haberi, probare haud queo; cum autem si habeat, reliquum est, ut rationem præcipuam, qua impulsus Baluzius S. Clarum, cujus reliquæ Tutelæ servantur, pro S. Claro Nannetensi, mutata etiam, quam primum fuerat secutus, sententia, censuit habendum, modo etiam discutiamus. In Opere nostro ad xxii Septembris diem de S. Laudo seu Lautone episcopo est actum, iisque, quæ ibidem in Historico de Sancto isthoc Comment. § 3 dicuntur, spectatis, nullatenus dubitandum apparet, quin sacrum quoddam, quod alicujus S. Laudi erat aut credebatur, corpus Juliomagum primo seu Andegavum ac deinde Tutelam, sive integrum sive ex parte aliquando fuerit translatum; cum autem sic habeat ac, ut supra vidimus, S. Clari Nannetensis corpus Andegavum etiam, grassantibus devectum, inde quoque illud fuisse Tutelam delatum, Baluzius, relicta, qua primum secus senserat, opinione, in animum inducit. Verum, etsi quidem ex eo, quod S. Laudi corpus, quod Andegavum fuerat allatum, Tutelam inde fuerit arectum, consecrarium apparet, ut eo quoque ex eadem urbe S. Clari Nannetensis reliquæ haud difficulter potuerint afferri, anne tamen id fuerit re etiam ipsa factum, non immerito dubitari posse videtur.

asservantur,
est dubium,

19 Utcumque quidem, ut contrarium sentirem, possem adduci, si quo die Tutelam S. Laudi, eodem etiam S. Clari reliquæ dicerentur delatæ; verum id diversis diebus factum, ipsemet ait Baluzius, utpote in Tutelensi sua Historia pag. 36 et seq. sic scribens: Cæterum Laudum et Clarum non uno eodemque die pervenisse Tutelam, hinc liquet, quod in vetustissimo Calendario monasterii nostri " Exceptio " sancti Laudi episcopi " notatur xi. Kal. Novembris, et " Translatio sancti Clari episcopi et " martyris " v. Kal. Junii. Adhæc S. Clari, quæ Tutelæ asservantur, reliquæ ibidem jam inde a sec. x, imo et ix, uti e binis, quæ num. 15 laudavi, Tutelensibus chartis liquet, existitere; cum autem S. Clari Nannetensis reliquæ Andegavi anno 1070, uti ex nova harum, quam num. xi memoravi, translatione, ibidem tum facta, liquet, adhuc existiterint, certeque S. Clari reliquæ, quæ Tutelæ jam inde a sec. x et ix existitere, ex ipsæ sint, quæ ibidem hodieque servantur, enimvero, anne hæc Clari Nannetensis sint, non immerito potest revocari in dubium. Reponi quidem potest, factum esse posse, ut non omnes, quæ Nannetibus Andegavum anno 878 fuerant delatæ, S. Clari Nannetensis reliquæ, sed quædam dumtaxat harum partes Andegavo Tutelam, partibus aliis in harum civitatibus priori adhuc relictis, sec. ix adhuc labente, fuerint translatae. Verum, etsi sic habeat, anne tamen id, quod nupsiam litteris invenitur mandatum, fuerit re ipsa factum, dubium atque incertum vel ex eo

apparet, quod S. Clari reliquæ, quæ Tutelæ servantur, eo æque facile e locis, apud nos tom. i Junii in S. Claro Lactorensi pag. 15 et 16 memoratis, quam Andegavo, potuerint afferri; cum autem id ita sit ac proin, an S. Clarus, cujus Tutelæ asservantur reliquæ, S. Clarus Nannetensis sit, dubium adhuc, omnibus modo perpensis, maneat, dubium pariter adhuc manere necesse est, anne is apud Tutelenses, qui certe, ut dictum, non alium S. Clarum, quam cujus possident reliquias, die i Junii colunt, cultum ecclesiasticum obtineat.

20 Ceterum in Opere nostro ad iv Maii diem S. Clarus episcopus in territorio Genuensi, cujus corpus in ecclesia parochiali S. M. Vallis-regiæ, 10 m. p. Genua distantis, requiescit, recensetur inter Prætermisissos; cum autem Ferrarius, qui eum, die illo a se annuntiatum, Arelatensem fuisse episcopum, tradi adnotat, in indice deinde Nannetensem episcopum, iv Maii simul et x Octobris die ei adscripto, appellet, hinc decessores nostri, an ille S. Clarus, quem in Genuensis territorii ecclesia a se memorata, requiescere, Ferrarius affirmat, existat S. Clarus, Nannetensis episcopus, examinandum huc remisere, sperantes fore, ut certiora interim, quibus fieri id posset, monumenta alicunde acciperemus. Verum, etsi quidem, quod sperarant, nondum plane, delatis ad nos monumentis hujusmodi, licuerit nancisci, Clarum tamen, cujus reliquæ in territorio Genuensi, Ferrario testante, reperuntur, a S. Claro, Nannetensi episcopo, esse diversum, suadent duæ, quæ in Supellectile nostra litteraria exstant epistolæ, ad Papebrochium nostrum Genua a Joanne Stephano Flisco, Societatis Jesu sacerdote, sub sec. proxime elapsi finem conscriptæ.

21 Ex hisce enim, in quibus, unde ad dictam territorii Genuensis ecclesiam allatæ fuerint, quæ in hac asservantur, S. Clari reliquæ, ignorari asseritur, Sanctum hunc pro S. Claro, Viennensi in Gallia S. Marcelli abbate, qui a Trithemio de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 3, cap. 246 memoratur, passim a loci incolis haberi, intelligo. Neque vero id immerito fieri, ex iis, quæ jam nunc subdo, apparet. De isthoc sancto Viennensi in Gallia S. Marcelli abbate ad i Januarii diem, quo in pluribus Fastis sacris memoratur, in Opere nostro actum jam est; etsi autem nihil omnino, e quo sancti illius abbatis reliquias in territorio Genuensis ecclesia, a Ferrario memorata, asservari colligas, ibidem tum fuerit a Bollandio productum, postea tamen, ut notatum invenio, monumenta authentica, e quibus, ejusdem S. Clari, Viennensis in Gallia abbatis, reliquias Taurinum translatas fuisse constat, ad decessores nostros fuerunt transmissa; quod cum sic habeat, facillimeque adeo factum esse queat, ut, quemadmodum Taurinum, ita etiam ad Genuense, quod inde haud admodum procul est remotum, territorium Sancti illius reliquæ aliquot seu Taurino seu etiam Vienna (neque enim urbs hæc Genua procul admodum distat) fuerint translatae, hinc sane S. Clarum, cujus in præfata territorii Genuensis ecclesia reliquæ servantur, non esse S. Clarum, Nannetensem episcopum, sed S. Clarum, Viennensem S. Marcelli in Gallia abbatem, vero apparet similis.

simulque S.
Clarum, cujus
prope Genuam
reliquæ ser-
vantur,

E

non esse S.
Clarum Nan-
netensem,
vero apparet
similium.

F

DE